

Het Hargergat

Alphons F.J. Leysen

Frans Nieuwenhuizen

1. zandafgraving
2. bewoning
3. het meest geschilderde plekje
4. een overvloed aan plaatjes
  - 5a. flora
  - 5b. fauna
6. Waterparel het Hargergat
7. de Oude Heereweg

(collectie AFJ.L)

illustraties collectie AFJ.Leyzen tenzij anders vermeld

1) de zandafgraving

Hargergat ±1720, tegeltableau (in particulier bezit)

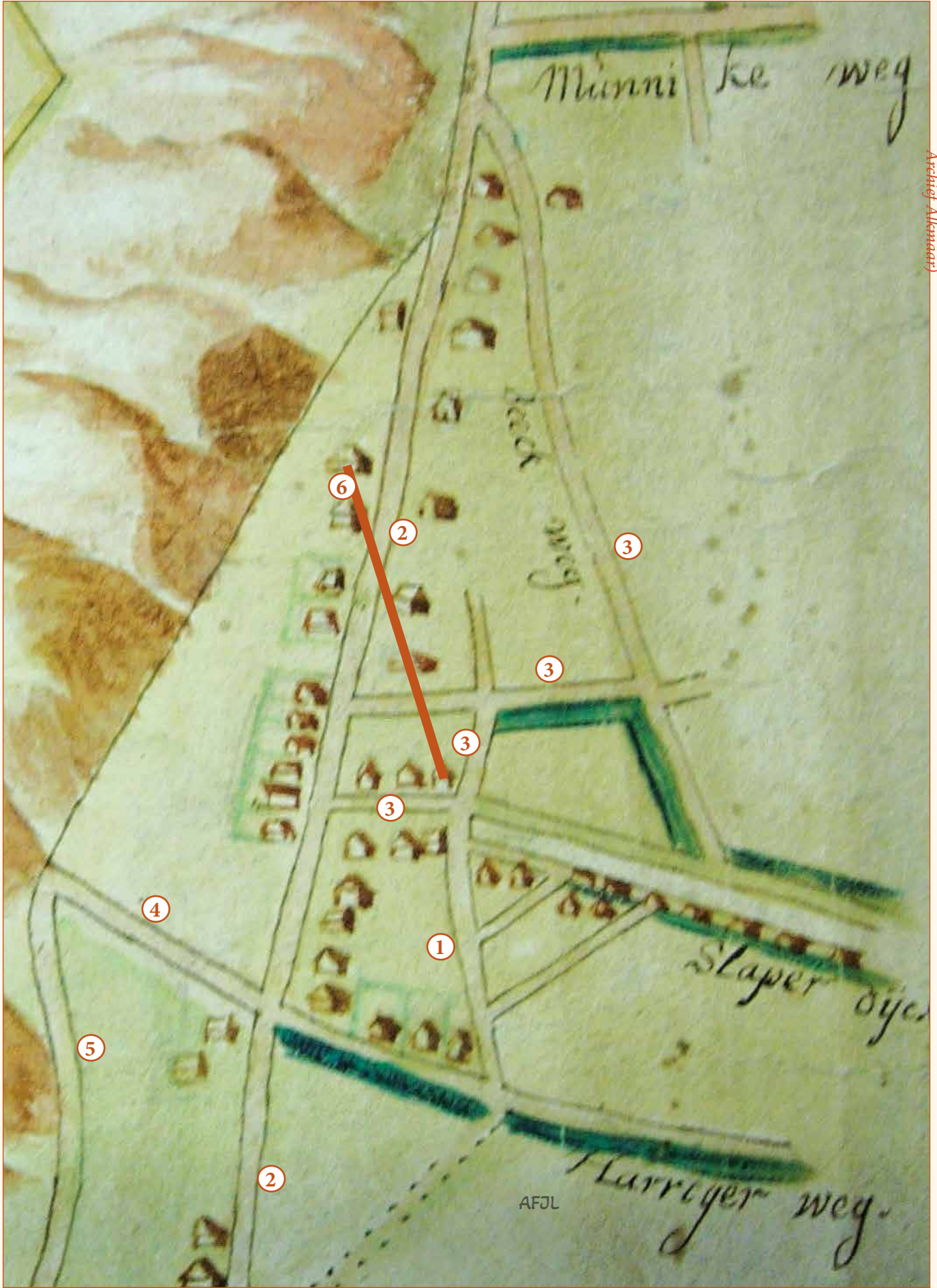
Kijken we naar de oude gemeenten Groet en Schoorl dan is het duidelijk dat, gezien het grote aantal boerderijen, de veeteelt een belangrijke bron van inkomsten is geweest. Daarnaast was er ook de landbouw met producten als tarwe, gerst en groenten. In Hargen was er de zandmennerij. In Camperduin had je dan ook nog eens de visserij.

Hargergat ±1720, tegeltableau (in particulier bezit)

detail kaart Ysaac Haringhuisen, Hargergat bestaat nog niet, 1685
1) Binnenweg, 2) Heereweg, 3) huidige Heereweg, 4) Hargerveeweg, 5) Hogenolweg, 6) loop van het latere Hargergat (Regionaal Archief Althman)

AFJL

Bijzondere bron van inkomsten was de zandwinning, de zandmennerij. Al in 1597 hadden Schout en Schepenen het recht gekregen van de Staten van Holland, om tegen een vergoeding van 119 pond (€ 13,50) per jaar, zand uit de voorduinen te mennen. Men spreekt van zandmennen, hetgeen betekent; zand vervoeren, wat met paard en wagen werd gedaan. Over de verdeling van de inkomsten lagen Groet en Schoorl in de clinch, met als uitkomst dat Groet recht kreeg op een achtste gedeelte. Hargen en Camperduin behoorden tot het bestuurlijk gebied van Schoorl en in dat gebied vond de zandwinning voornamelijk plaats.

De Hargervaart lag in de achttiende eeuw nog aan de westzijde van de Slaperdijk. Vanuit die Hargervaart groef men in de tweede helft van 1700 een vaart richting de duinen, waardoor het Hargergat ontstond. Doordat de Hargervaart steeds vol stooft met duinzand besloot men in de tweede helft van die achttiende eeuw om de Hargervaart naar achter de Slaperdijk te verplaatsen, waardoor de huidige situatie ontstond. Met trekschuiten werd het zand afgevoerd via de Hargervaart naar de Alkmaarse Vaart.

Nadat de Hargervaart verlegd was naar de oostkant van de Slaperdijk, werd het zand met paard en wagen naar de nieuwe Hargervaart gereden en overgeladen in de daar klaar liggende boten. De zandwinning in het Hargergat heeft tot en met de eerste helft van de negentiende eeuw geduurd.

± 1842, zandmengers hebben net hun zand gelost bij de Hargervaart op weg terug naar het Hargergat, links een paar huizen op de plaats waar nog altijd huizen staan, op de kop van de vaart stond een boerderij met plee (Regionaal Archief Alkmaar)

AFJL

De pachter van de zandwinning moest de af te graven duinen goed 'afbressen' (zand zodanig afscheppen dat de wand niet instortte, wat overigens toch soms fout ging en dan tot dodelijke ongelukken leidde), het zandpad onderhouden en de vaart tot de brug in de Slaperdijk op behoorlijke diepte houden.

Voor een kar zand mocht de pachter zes stuivers in rekening brengen. Dat zand was bijzonder omdat het voor de glasblazerijen heel geschikt was, immers het was pure kiezel zonder schelpen, zonder kalk dus. Zo aantrekkelijk dat zelfs een deel werd uitgevoerd naar Engeland, waar Napoleon, tijdens zijn bezetting van Holland, overigens omstreeks 1800 nog een stokje voor stak. Er werd goed verdiend, in 1744 betaalden de drie gezamenlijke pachters; de schout, de weduwe van de voormalige secretaris en de secretaris in functie, samen 2400 pond en 10 groten (€ 273,-).

±1890, nogmaals de boerderij aan de kop van de Hargervaart nu door J.G. Veldheer (Prentverzameling Rijksmuseum Amsterdam)

Het graven van het Hargergat had grote gevolgen voor de wegenstructuur aldaar. De Heereweg, die bij café 'de Bokkesprong' aanvankelijk rechtdoor liep en aansloot op de bocht in de Oude Heereweg, werd omgelegd over de polderwegen; Beeckwegh, Nieweg en Neffendyck.

gebruikte literatuur:

- * *Oude woonsteden in Schoorl*, Joop en Tini Muelink (Uitgeverij Pirola 2007)
- * *Schoorl*, R.P. Goettsch (Uitgeverij Gesto 1967)
- * *Als de Hargervaart kon spreken*, Jouke Minkema (Cultuur Historische Vereniging Scoronlo 1989)

afbeeldingen:

- * Regionaal Archief Alkmaar (p. 27, 28)
- * Rijksmuseum Amsterdam (p. 28)
- * Noordhollandsarchief (p. 29)
- * Eigen collectie (AFJ.L)

Hargen, detail van de kaart van Cornelis Dou ca. 1680
(Westfries Archief)

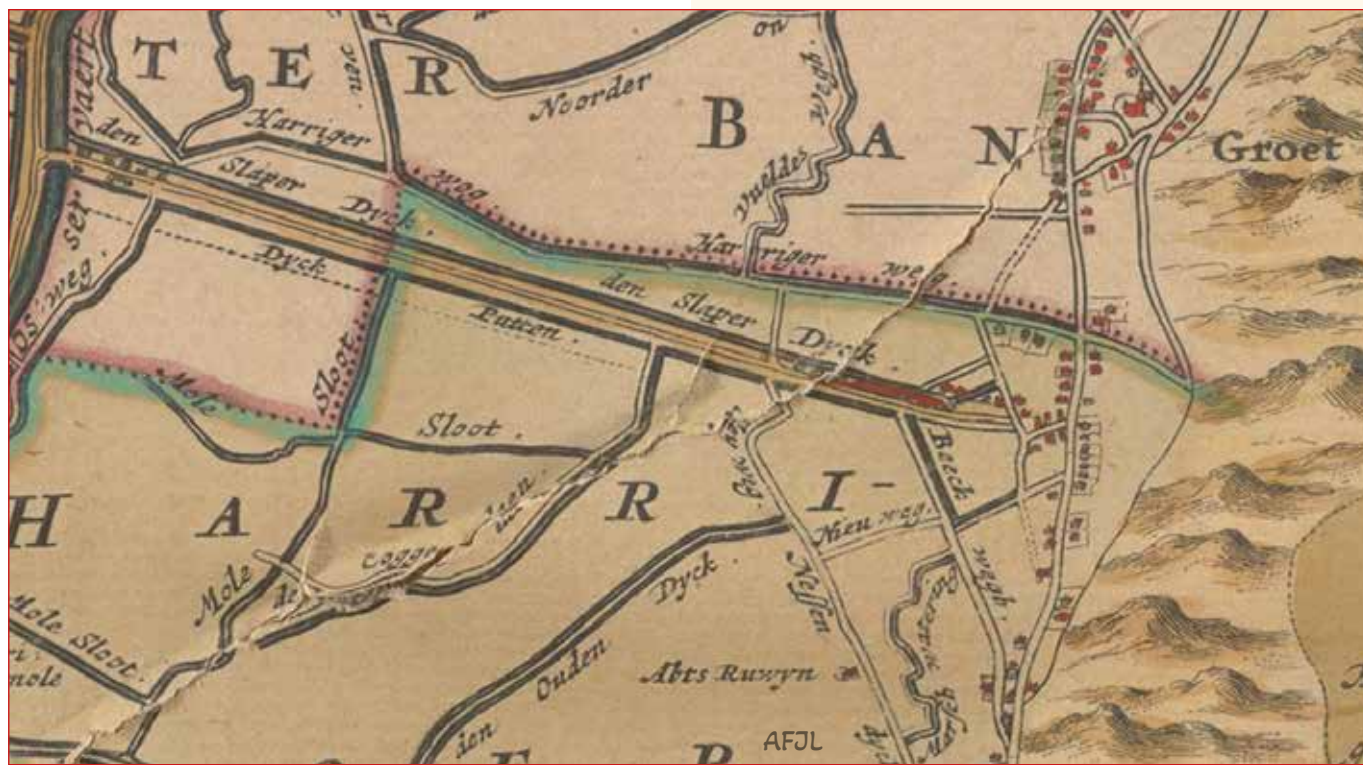
Oude en nog oudere Heereweg

Op de kaart van Cornelis Dou van 1680 van de omgeving Hargen staat de Heereweg richting Camperduin aangegeven als een recht doorlopende weg. Bij restaurant de Bokkesprong (Heereweg 337) ging je rechthoekig richting noordwesten het Hargergat door. Je kwam dan weer aansluitend op de huidige Oude Heereweg, ongeveer bij het huis no. 3.

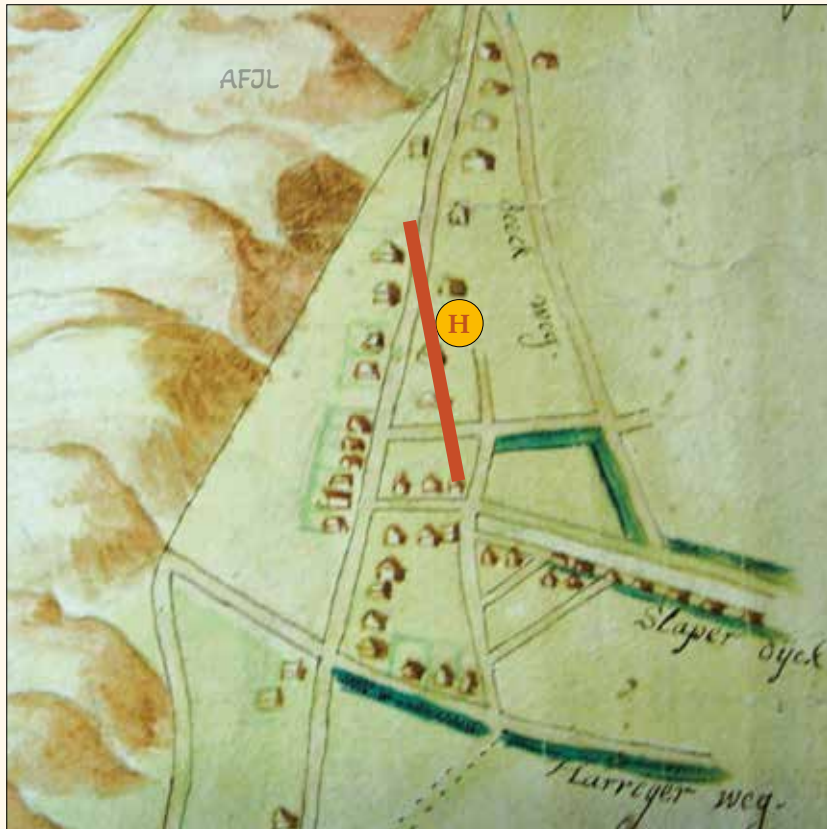
Aan deze oude route stonden in het Hargergat aan weerszijden van het 'santpat' huizen, zeker ongeveer 14 stuks. Het Hargergat werd toen 'Hondsbosgat' of ook wel het 'Santgat' genoemd.

We kunnen wel aannemen dat het bijna allemaal kleine huisjes zijn geweest. Mogelijk zijn de huidige huizen, Hargegat 1 en 2 en Oude Heereweg 3, al eeuwen lang gebouwd en herbouwd op enkele van die oude percelen. Al in 1597 is er zand afgegraven en weggevoerd uit het Hargergat en omgeving. Voor het vervoer van het zand met zandschuiten werd de vaart steeds verder westwaarts uitgegraven zodat men er op een gegeven moment voor koos om de doorgaande weg om te leggen over bestaande polderwegen.

(Uit 'Oude woonsteden' van Joop en Tini Muelink)

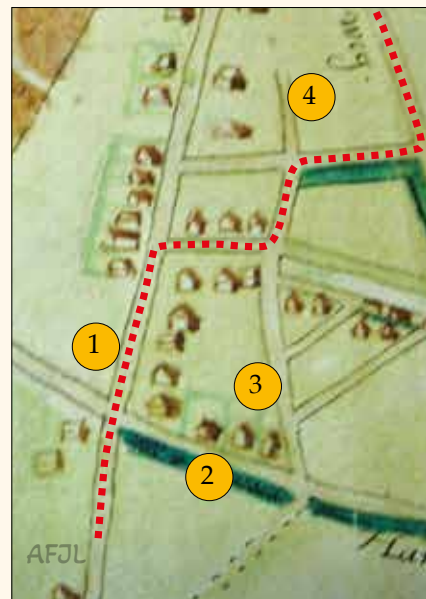

de situatie van de doorgaande weg anno 2006 getekend op de kaart van 1685

- 1) Heereweg
- 2) Hargerweg
- 3) Binnenweg
- 4) Oude Heereweg

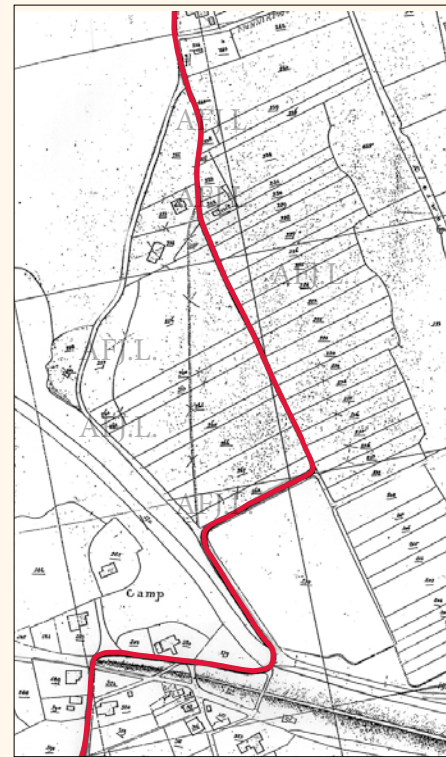
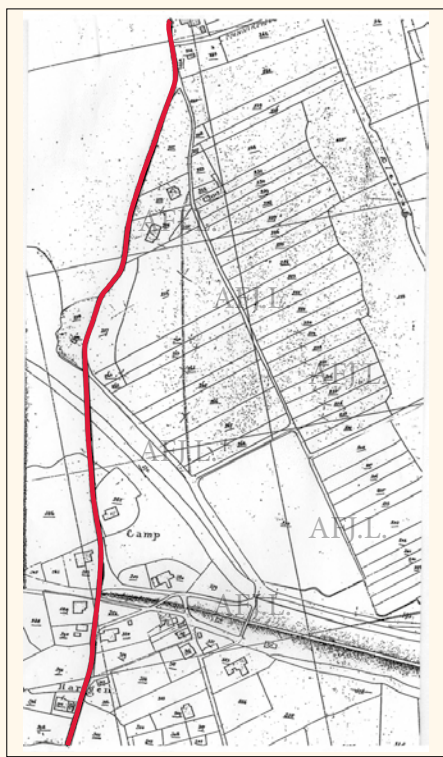

detail van de kaart van Ysaac Haringhuis van 1685
 Het Hargergat (H) bestaat nog niet! (Regionaal Archief Alkmaar)

vanaf 'de Bokkesprong' rechtdoor

via de Oude Heereweg

huidige tracé

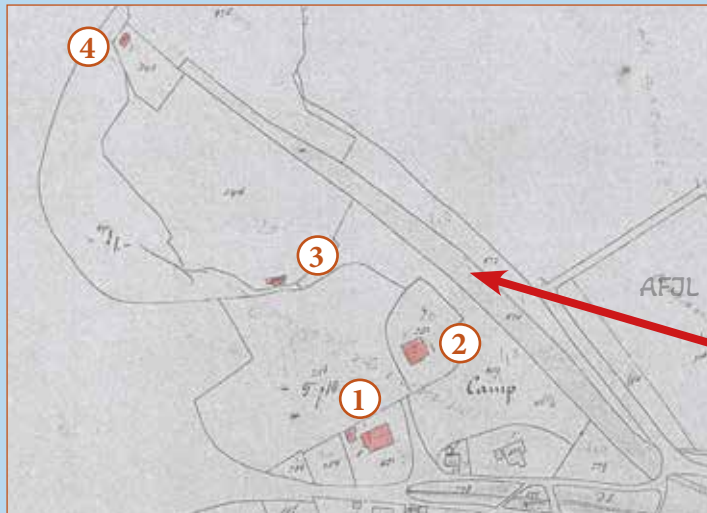
situatie 19e eeuw ingetekend op de kadasterkaart van 1832 uit 'Oude woonsteden'

Kijken we naar de huidige situatie van bewoning in het Hargergat dan zien we nog maar vier huizen. De eerste twee bewoningen, boerderijen staan waarschijnlijk nog aan de oorspronkelijke Heereweg.

kadastrale kaart gemeente Schoorl 1832: 1) Hargergat 1, 2) Hargergat 2, 3) Hargergat, 4) latere café De Bokkesprong Heereweg 337, 5) Heereweg 343, 6) Slaperdijk, 7) Binnenweg, Hargergat 3 en 4 zijn er nog niet (collectie Regionaal Archief Alkmaar)

vier woningen

- 1) Hargergat 1
- 2) Hargergat 2
- 3) Hargergat 3
- 4) Hargergat 4

informatie bron
 'Oude Woonsteden in
 Schoorl'
 door Joop en Tini Muelink,
 uitgeverij Pirola 2007
 en woningonderzoek 1903
 (afbeeldingen collectie AFJ.L)

Hargergat

Hargergat 1 en 2

Hargergat 1

Deze boerderij was in 1730 in eigendom van Claas Jansz. Schipper en de volgende eigenaren waren succesievelijk: 1736 Jan Jansz. Kuiper, 1784 Willem Gutker, 1821 Hendrik Jansz. Dalenberg, 1888 Aafje de Jong, 1898 Simon Peter Dalenberg. Op 30 augustus 1898 verbrandde de boerderij en werd in dat zelfde jaar verder gesloopt en gelijk herbouwd. In 1902 wordt de minderjarige Cornelis (Kees) Duin de nieuwe eigenaar en blijft dat tot 1972. Tijdens het woningonderzoek van 1903 had de boerderij twee kamers, een zoutkamer, dorsvloer, veestal en een hooischuur. Het vee bestond uit hoornvee, varkens en paarden. Er was een welput binnenshuis en ook de gierkuil (wc) ontbrak niet. Er lagen pannen op het dak.

Simon Dalenberg met kinderen, o.a. Berman

Modern ingerichte Boerderij „Landzicht“ AFJL
 van C. DUIN Wz., Heereweg A 124 (post Groet)

Hargergat 2

In 1730 was Jan Heerman eigenaar van een woning en zo als dat gaat, in de loop van de eeuwen, kwam de woning steeds weer in andere handen. In 1739 was het Jan Ijfsen, hij verkoopt huis en erf voor f 50,- in 1756 aan Arent Baskes. In 1781 koopt de gemeente de boerderij van Arent Baskes met het beding dat Arent er met vrouw en zoon Cornelis tot hun dood in mogen blijven wonen. Willem Gutker koopt de woning in 1806 voor f 80,-. In 1821 wordt Cornelis Gutker eigenaar, 1878 de weduwe van Cornelis Wognum, 1880 Arie Hoogvorst, hij herbouwt de woning (wordt het dan een boerderij?). In 1887 volgt Albertus Giezen, 1892 Agatha Maria Middeldorp, 1908 Klaas Jac. Praat, 1930 Jacob Klsz. Praat en 1953 Nicolaas Praat. Jacob van til koopt in 1982. In 1903 werd de woning bewoond door Klaas Praat en Maartje Smit. Er waren twee kamers, een hooizolder, een zoukamer, een veestal en een doorsvloer. Er was een een welput in de boerderij en een gierkuil (wc). Het vee bestond uit; hoornvee, varkens, kippen en een paard. Er zat riet op het dak.

foto uit afscheidsalbum voor burgemeester Jochums

tekening Wil de Bie

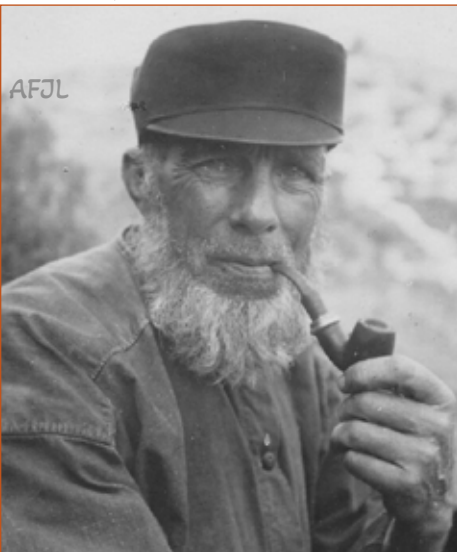
foto Marius Slot

Hargergat 3

In 1821 was het Hondsbosch hier eigenaar en in 1832 was er bij de zelfde eigenaar sprake van rietland. In 1872 bouwt Klaas Kuiper er een huis, Klaas was gehuwd met Trijntje van Lienen. Hendrik Kuiper wordt in 1902 de nieuwe eigenaar. In 1927 koopt Jan Vlaanderen het huis en begint een camping langs

en wordt in 1957 opge-
artje Vlaanderen. Maartje
dden het altijd over het
n. Jacob van Til werd in

baas) in 1903 eigenaar
de woning bewoond
e Wagner. Het huis had
al en er was een zolder.
deur! Het water werd uit
l. De dakbedekking be-
ppen en schapen vorm-

Jan Vlaanderen

camping

Hargerat 4

Hargergat 3, schilderij van J.M. Graadt van Roggen

Hargergat 3, tekening Wil de Bie

Hargergat 3, tekening van Jos van Dijk

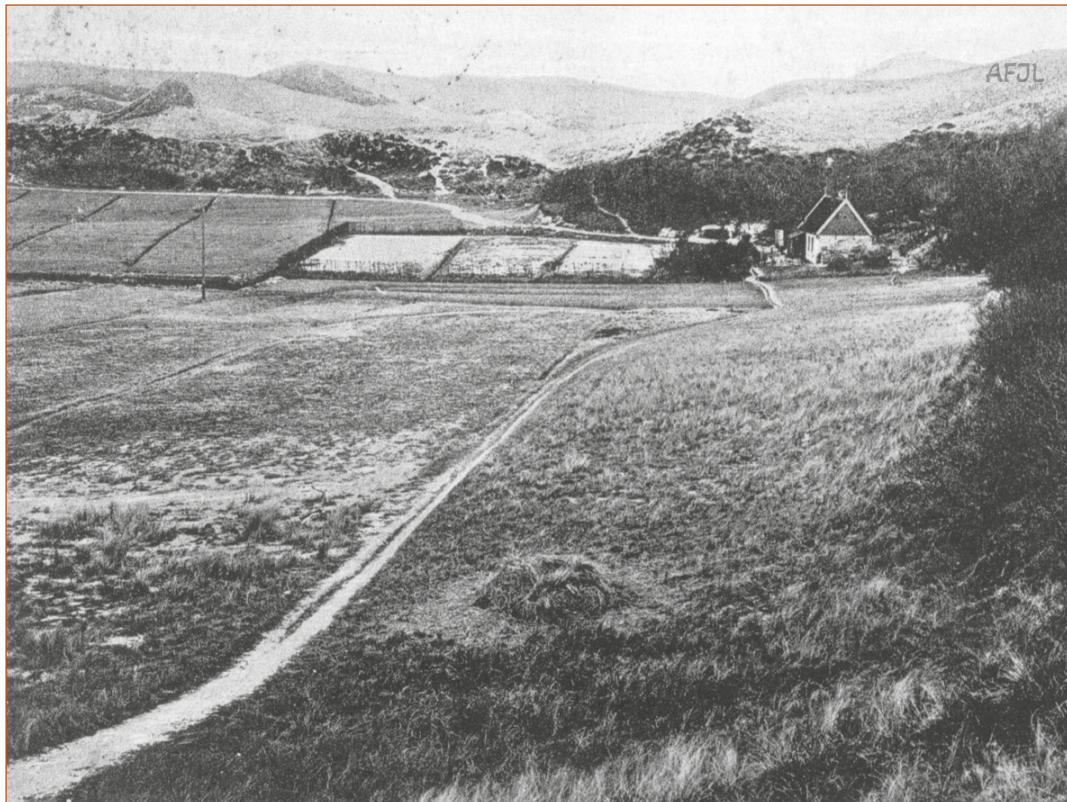
Hargergat 3, tekening van Jan Scholters (cover 'Schoorl in architectuur', uitgeverij Pirola 1984))

Hargergat 4

Op een vervallen vrijdom bouwt Cornelis Kuiper in 1890 een huis. Het huis staat vlak bij de oorsprong van het Hargergat. Twee jaar later wordt het nieuwe huis in 1892 alweer doorverkocht aan Arie Sijmon Dalenberg. En dan gaat het vlug want één jaar later in 1893 wordt Etje Bakker-Wijnberg eigenaar. Johanna Antonia Peeck koopt het huis in 1897 en vervolgens komt het huis met een groot deel van het Hartgergat in handen van het Noordhollands Landschap. In 2018 neemt Staatsbosbeheer alles over.

In 1903 werd het huis verhuurd aan Pieter Duinmeyer en Trijntje Houtkoper. De woning had twee kamers en een zolder, Verder waren er kippen en een geit. De beerput ontbrak niet, maar het water kwam uit de beek. Op het dak laggen pannen.

voor hargergat 4 een drietal akkers en richting noord een pad naar de Oude Heereweg (eigenlijk een pad om het Hargergat)

rechts nauwelijks zichtbaar Hargergat 4 en op de achtergrond de Hartjesnol (nu Pirolavallei), die werd weggegraven t.b.v. de demping van het Rokin in Amsterdam

Panorama van Hargen en Groet. N.Holl.

3) het meest geschilderde plekje

Als je de collecties van de verschillende Schoorlse schilders doorkijkt tref je bijna altijd wel een schilderij van het Hargergat aan. In dit hoofdstukje laat ik een paar voorbeelden zien. Als iemand ook een mooie tekening of schilderij kent of heeft neem ik die hier graag op.

*Hargergat 1938, Erwin Bowien (1899-1972)
(collectie Freundeskreis Erwin Bowien)*

Hargergat 1938, Erwin Bowien (1899-1972) (collectie J.H.A. Leysen)

Hargergat (19..), Harry Kuiten (1883-1952) (particulier bezit)

Hargergat, *Harry Kuiten* (1883-1952)

Hargergat, J.M. Graadt van Roggen (1867-1959) (particulier bezit)

Hargergat 1908, J.M. Graadt van Roggen (1867-1959) (collectie Kranenburgh)

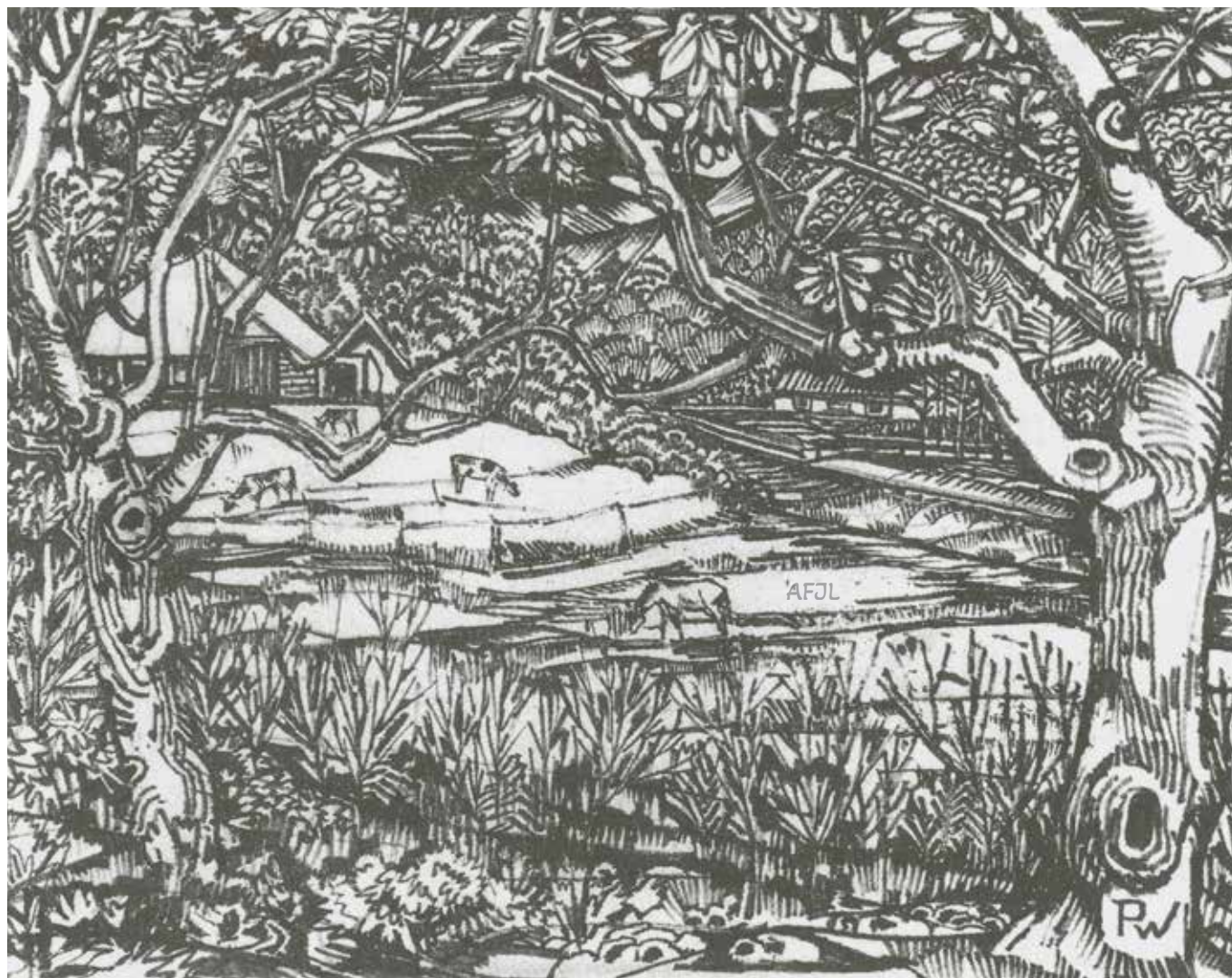
Hargergat Joep Nicolas (particulier bezit)

Hargergat, *Thé Lau* (1889-1958) (particulier bezit)

het meest geschilderde plekje

Hargergat, *Piet Wiegman* (1885-1963) (particulier bezit)

Hargergat, Piet Wiegman (1885-1963) (collectie museum Van Bommel Van Dam, Venlo)

Hargergat 1968, Thijs Sterk (1913-1982)
(particulier bezit)

het meest geschilderde plekje

Hargergat, **Jan de Leeuw** (1908-1988)
(particulier bezit)

Hargergat, *Jos van Dijk* (1913-2000)

Hargergat,
Wil de Bie (2001/2003)

*Hargergat, Tini Muelink
(collectie Tini Muelink)*

AFJL

Hargergat, Tini Muelink (collectie Tini Muelink)

AFJL

AFJL

TINI'08

Hargergat, *Simon Borst* (coll. Simon Borst)

Hargergat, Els Muntjewerf (coll. AFJ.L.)

Hargergat 3, Tini Muelink (coll. Tini Muelink)

4) een overvloed aan plaatjes

het Hargergat, foto's Marius Slot

foto's uit het afscheidsalbum voor burgemeester Jochums

Frans Nieuwenhuizen

*Plantennamen
Cor ten Haaf*

Het Hargergat is eigenlijk bekend vanwege het voorkomen van de Klimopwaternanonkel. Is een zeldzame plant en staat in ons land op de zogenaamde rode lijst. Het is typisch een plant van ondiep stromend water, vandaar dat hij het in dit milieu bijzonder naar zijn zin heeft. De bloemen zijn klein met smalle kroonbladeren die nauwelijks langer zijn dan de kelk.

Heidegroei

Puur natuurlijke heide vinden wij alleen in de kalkarme duinen van het Waddendistrict, dus ook in de Schoorlse duinen. Je kunt heel duidelijk zien dat de heide zich hier op natuurlijke wijze verjongt. De jonge plantjes zijn vaak aan te treffen naast de grote pollen die zo karakteristiek zijn voor het Waddendistrict. Hier in het Hargergat is eveneens deze struikheide aan te treffen die al in augustus in bloei staat.

Het is wellicht interessant te weten dat de wetenschappelijke naam van struikheide *Calluna* is; dit betekent vrij vertaald 'reinen'. Van de stugge struikheidetakken werden (en worden misschien nog steeds) bezems gemaakt, zodoende eigenlijk...

Struikheide (foto Frans Nieuwenhuizen)

*Fraai
haarmos*

Dopheide

Deze plant wordt vaak al in juni bloeiend aangetroffen. Hij houdt van natte omstandigheden vandaar dat hij hier wordt aangetroffen. De bloemen staan in dichte hoofdjes, hangend en enigszins bekervormend. De kleur is roze, als heb ik wel eens enkele witte bloempjes aangetroffen, maar dat is toch een zeldzaamheid. Hij komt behalve hier in het Hargergat ook voor in onze overige heidevelden waar vochtige omstandigheden heersen.

Fraai haarmos

Dopheide (foto Frans Nieuwenhuizen)

Ronde zonnedauw

Tussen de hei op de wat vochtige enigszins zure grond, wordt dit zogenaamde vleesetende plantje in het Schoorlse nog wel gevonden. Ik heb overigens het idee dat hij de laatste jaren wat zeldzamer wordt maar dat kan ook verbeelding van me zijn. In het Hargergat echter is hij nog regelmatig te vinden. Hij groeit op een stikstofarme, zure bodem. Om nu aan voedsel (o.a. eiwitten) te komen moet hij kleine insecten zien te vangen. Zo doet hij zijn naam eer aan; op de talrijke tentakels en haartjes, die op het blad voorkomen, glinsteren overal druppeltjes die wel wat van dauw weghebben. Bij een flinke vergroting lijken het wel edelstenen die schitteren in de zon. Deze druppeltjes

zien er voor insecten aantrekkelijk uit en neem het ze maar eens kwalijk wanneer ze van dat spul willen snoepen. Deze 'dauw' echter blijkt in werkelijkheid een kleverige substantie te zijn. Zodra zo'n insect erop is geland komt hij vrijwel niet meer los en als reactie op de beweging van het insect, krommen de tentakels zich naar binnen en lijkt het alsof de prooi achter tralies wordt vastgezet. Er is geen ontsnapping meer mogelijk. Tegelijk wordt er een eiwit verterend sap afgescheiden, dat ongeveer te vergelijken is met ons maagsap (pepsine), waardoor op de huid na het insect wordt opgenomen. Een fascinerende zaak. Zelfs 'grote' prooien als waterjuffers worden op die manier wel gevangen.

Ronde zonnedauw (foto Cor ten Haaf)

*Ronde zonnedauw en
Moeraswolfsklauw*

Klimopbladwaterranonkel

Als er een plant is die in het Hargergat thuishoort is het de in ons land zeldzame klimopbladwaterranonkel. ga maar na, hij houdt van ondiep stromend zoet of zwak brak water en natte plaatsen in graslanden. Een ideale plant dus voor het Hargergat. Dit plantje is dus bekend

van het Hargergat en komt hier, zolang ik weet al heel lang voor. De bloei is nu niet bepaald spectaculair te noemen, maar zo het vaak gaat: hij staat op de rode lijst en is dus een zeldzaam plantje.

Klimopbladwaterranonkel in één van de twee beginstroompjes van het Hargergat

Reukgras

Zandblauwtje

Moerasrolklaver

Tormentil, Moeraswolfsklauw, Ronde zonnedaauw, Dopheide

Slangenkruid (foto Frans Nieuwenhuizen)

bos met o.a. Brede Sselkelvaren

Brede Stekelvaren

Koningsvaren

kegel van de Zeeden

Dagkoekoeksbloem

gewone Braam

Struikheide

Zandblauwtje met o.a. Biggenkruid

Cor ten Haaf

Sterke toename van de plantensoorten na het afplaggen

Het Hargergat is een oude zandafgraving op de overgang van de Schoorlse duinen naar de Harger- en Pettemerpolder. Van oudsher staat het bekend vanwege het voorkomen van duinrellen met daarin de kenmerkende duinplant Klimopwaterranonkel. De kwaliteit van de duinrellen en de aangrenzende oeverlanden was sterk afgenomen. Circa tien jaar geleden heeft Staatsbosbeheer daarom de oeverlanden laten afplaggen.

Het aantal karteersoorten* blijkt door het afplaggen sterk te zijn toegenomen. In alle drie de subvlakken is het aantal meer dan verdubbeld,

Het aantal Rode lijstsoorten ging in het meest westelijke vlak van 1 naar 6. Klimopwaterranonkel kwam al voor, maar nieuw waren Ronde zonnedaauw, Moeraswolfsklauw, Dubbelloof, Moeraskartelblad en Stekelbrem. Het zijn meest soorten van vochtige heide die eveneens sterk zijn toegenomen. Nieuwe vochtige heidesoorten die niet op de Rode lijst staan zijn o.a. Trekrus, Tormentil, Struikheide, Dopheide, Tandjesgras en veenmossen. De beschermde Koningsvaren is eveneens een nieuw soort.

Verder namen ook schraallandsorten en soorten van vochtige duinvalleien toe, waaronder Tweerijige zegge, Zwarte zegge, Grote ratelaar, Duinrus, Hennegras en Drienerfve zegge.

Moeraswolfsklauw
(foto Cor ten Haaf)

Koningvaren
(foto Cor ten Haaf)

Frans Nieuwenhuizen

Vogels gesignaleerd en gehoord rond en in het Hargergat (2021)

Roodborst

Iedereen kent natuurlijk het roodborstje. Ze zijn lief en maken vrijwel nooit een schuwe indruk. Ga maar eens in de tuin aan het werk, tien tegen een dat je gezelschap krijgt van Robin, zoals hij in Engeland wordt genoemd.

Hij is altijd bezig om voedsel te zoeken en haalt het, bij wijze van spreken, onder je handen vandaan.

Ze mogen weliswaar lief overkomen maar onderling zijn het ware duivels. Met name in voor- en najaar gunnen ze elkaar het licht in de ogen niet. In het voorjaar 'paalt' hij zijn territorium af. Dat namelijk wordt zijn gebied waar hij het wijfje kiest en het nest wordt gebouwd; daar kan hij geen concurrentie bij gebruiken. Wanneer een ander mannetje zijn pad kruist laat hij, naast de bekende zang, een zacht maar dreigend getik horen. Een duidelijk teken voor de vreemdeling om te vertrekken. Doet hij dat niet dan wordt het vechten geblazen. In het najaar hetzelfde 'spelletje'; met dit verschil dat hij nu zijn voedselgebied gedurende de lange winter voor zich alleen wil hebben en daar geen pottenkijkers bij kan gebruiken.

Het Hargergat als zodanig is niet echt een biotoop waar hij zich zou vestigen. In de bosjes rond dit gebied echter voelt hij zich best thuis. Vandaar dat zijn gezang in voor-en najaar hier regelmatig is te beluisteren.

Roodborst (foto Frans Nieuwenhuizen)

Grote bonte specht

De grote bonte specht is eveneens niet echt een vogel voor het Hargergat. Niettemin werd hij hier in het voorjaar van 2021 regelmatig gesignaleerd.

Het vermoeden bestaat dat hij ergens aan de rand van dit gebied in een grote boom zijn ruimte heeft gehakt voor zijn nest. Het is weliswaar een echte zaadeter maar wanneer uiteindelijk de eieren zijn omgezet in jonge vogels, worden deze de eerste weken toch van dierlijke eiwitten voorzien.

Het is de meest voorkomende spechtensoort in ons land. Volgens de laatste berichten broeden er zo'n 90.000 paar in ons kleine landje. Vergelijken wij deze aantallen bijvoorbeeld met de groene specht, dan komt dit aantal er maar bekaaid af; het aantal van deze schoonheid bedraagt in ons land zo'n 8 à 9000 paar. Het aantal zwarte spechten in ons land bedraagt

ongeveer 1000 paar. De naam 'Grote bonte specht' is enigszins overdreven. De groote is ongeveer als die van een merel en die kun je toch niet echt groot noemen.

Grote bonte specht (foto Frans Nieuwenhuizen)

Merel

Deze, in smetteloos rok gestoken kunstenaar, komt vrijwel overal voor. In elk tuintje, waar enig struikgewas is te bespeuren, kunnen wij hem verwachten.

De zang is onmiskenbaar en met geen andere vogel te vergelijken. Zo heb ik deze fraaie zang eens gelardeerd in een esthetisch stuk muziek en verdraait nog aan toe, dat 'stemt' altijd! Dat komt doordat het zo zuiver in het gehoor ligt. De merel begint al vroeg in het jaar met zijn zoete gekweel; tijdens zachte winters al omstreeks eind februari. Net als wij hebben gezien bij de roodborst, is het dan knokken om een plaats in hun territorium. Dat is altijd weer grappig om te bekijken. Ze lopen dan, als met 'stijve poten', om elkaar heen en veinzen elkaar niet te bezien. Maar niets is minder waar, ze houden elkaar wel degelijk goed in de gaten. Wanneer deze 'uitslovers' elkaar zo een tijdje hebben gadeslagen, vliegen ze plotseling spiraalsgewijs om elkaar heen tot enkele meters bovengronds en vliegen elkaar achterna. Tot een echt gevecht heb ik het nooit zien komen, waarom zouden ze, het kost immers alleen maar extra energie? In de bosjes van het Hargergat nestelt deze alom bekende vogel en vaak met meerdere broedsels per jaar.

Merel (foto Frans Nieuwenhuizen)

Gaai en ekster

Gaaien, (vroeger Vlaamse gaaien genoemd) hebben een slechte naam bij de meeste 'natuurliefhebbers'. Hoe vaak ik als boswachter destijds geen telefoontjes heb gehad of ik die 'krenge' af zou willen schieten, zijn niet te tellen.

Gaai (foto Frans Nieuwenhuizen)

Hetzelfde geldt overigens voor de ekster. Het zijn allemaal moordenaars en vreten 'alle' jonge vogels op en dat is in sommige gevallen juist. Gaaien en eksters roven inderdaad veel jonge vogels uit de nesten, maar dat zijn dan in de meeste gevallen vogels die het toch niet zouden redden. Daar komt nog bij dat heel veel mensen die klaagden over bovengenoemde vogels huiskatten verzorgden. Sommigen bezaten zelf twee tot drie poezen.

Onderzoek heeft uitgewezen dat katten veel meer jonge vogels doden dan eksters en gaaien. Deze laatste vreten echter hun prooi op of voeren dit aan hun jongen. Katten hebben hun buikje echter al

vol gegeten en doden vogels gewoon omdat ze niet anders kunnen. Ik zelf bezit geen katten maar vaak komen deze rovers mijn tuin binnen om 'mijn' vogels, die helemaal niet schuw meer zijn, te doden. Zouden deze kattenliefhebbers hun katten 's nachts in huis houden, is er weinig of niets aan de hand. Nee er moet zo nodig een luikje gemaakt worden zodat poeslief naar buiten kan als ze wil. Huiskatten horen in de natuur absoluut niet thuis Gaaien en eksters echter zijn natuurnoodzakelijk en zorgen voor het evenwicht; alles wat niet in orde of ziek is, wordt eenvoudig opgeruimd. Het zijn dus nuttige vogels en hoeven **zeker niet** te worden afgeschoten.

Ekster (foto Frans Nieuwenhuizen)

Vink

Je zou eigenlijk willen zeggen dat ook de vink niet in het Hargergat thuishoort.

Niettemin slingert hij hier zijn prachtige geluid regelmatig het voorjaar in. Hij zal het niet in zijn hoofd halen om op de drassige grond zijn nest te gaan bouwen, nee hij broedt dan ook in de bosjes of de bomen rondom dit gebied. Rond de derde week van februari hoor je zijn krachtige slag en is het na enkele weken tijd om een vrouwtje zover te krijgen voor de nestbouw.

Het mannetje is op dat moment prachtig gekleurd en niet te vergelijken met zijn verenkleed in de winter. Het is een echte standvogel die gedurende het gehele jaar hier is te vinden. Zijn zang wordt ook wel 'vinkenslag' genoemd. Het is geen zoet gekweel maar een duidelijk geluid, een heftige cascade van verschillende tonen, dat met geen andere vogel is te vergelijken. Gedurende de winter is hij vaak in grotere groepen te zien samen met andere vinkensoorten als, kepen, groenlingen en appelvinken.

Vink (foto Frans Nieuwenhuizen)

Groenling

De groenling is bij het grote publiek veel minder bekend dan de vink, waar wij het net over hebben gehad. Toch is het een echte vinkachtige een ook hij is in feite niet echt een 'Hargergatvogel'.

Niettemin heb ik heb ik tijdens de telingen regelmatig zijn typische, haast blèrende en nasale klinkend 'sweeeeit' gehoord; alsof je een nagel over een haarkam haalt. Dit geluid laat het mannetje vaak horen en dat met name gedurende de broedtijd van maart tot begin juni. Het is een echte zwerfvogel die regelmatig van broedplaats verhuist. Soms tref je de soort jaren achtereen in een flinke tuin aan om hem vervolgens zomaar enkele jaren als broedvogel te missen. Heel eigenaardig. Naast die nasale roep zingt het mannetje ook een aardig liedje. Hij broedt in en rond het struikgewas net even ten zuiden van het eigenlijke Hargergat.

Groenling (foto Frans Nieuwenhuizen)

Boomleeuwerik

Het aantal boomleeuweriken stijgt de laatste jaren naar 'ongekende' hoogte.

Dit in tegenstelling tot de veldleeuwerik waarvan ik er dit jaar slechts één hoorde tierelieren in de buurt van De Kerf. Het aantal boomleeuweriken wordt geschat op zón dikke 50, misschien wel 60 paar! Ook in het Hargergat hoorde ik, al zeer vroeg in het voorjaar regelmatig het prachtige jodelende geluid. Zoals gezegd begint hij al heel vroeg in het jaar, soms al op een zonnige dag in februari met zijn lieflijke zang, dat eigenlijk met geen ander gekweel van welke vogel ook, is te vergelijken. Het kan op zo'n vroeg tijdstip nog geweldig koud zijn maar daar trekt hij zich niets van aan. Hij is wellicht iets kleiner dan de veldleeuwerik maar de zang is onmiskenbaar en klinkt totaal anders dan het gejubel, hoog in de lucht van de laatstgenoemde. Wanneer je voor het eerst het melodieuze klinkende 'gejodel' hebt gehoord, vergeet je het nooit meer. Het is, juist in februari na die lange wintermaanden, een karakteristiek gehoor dat echt de lente inluidt.

Boomleeuwerik (*Lulla arborea*, foto Jo de Pauw)

Winterkoning

Ja kom op zeg, hij zal er niet bij zijn. Vrijwel overal is dit vogeltje met zijn krachtig geluid te horen, dus ook in het Hargergat. Het is onbegrijpelijk hoe hij deze harde zang uit dat kleine lijfje kan persen.

Zijn zang is vrijwel het gehele jaar te beluisteren, maar in het voorjaar is het toch wel op z'n hoogtepunt. Het bestaat uit een vrij lange, doordringende strofe met aan het eind de bekende trillers. Hij wordt vaak afgebeeld met het omhooggerichte staartje maar dat is eigenlijk alleen het geval wanneer hij verontrust is. Hij laat dan tevens een luid en scherp 'tik-tik-tik' horen

alsmede een hard en doordringend 'tserrr'. Alles even luid en hard, zoals alle geluiden van deze druktemaker. Het is in ons duingebied een algemene verschijning en is dus tevens regelmatig rond en in het Hargergat te horen, waar hij gestaag in het struikgewas wordt gesignaleerd.

Winterkonig (foto Frans Nieuwenhuizen)

Heggemus

De heggenmus, niet te verwarren met de huismus, is een echte insecteneter die vrijwel overal in ons gebied wordt gesignaleerd.

Hij is vaak op de grond te vinden waar hij een muisachtig gedrag vertoont. Ik bedoel eigenlijk te zeggen dat hij een enigszins nerveus trekkend met zijn vleugels zijn voedsel zoekt. Hij zit eigenlijk nooit stil en is altijd 'bezig'; dat laatste doet hij nooit ver van enige dekking af.

Het is best een leuk vogeltje dat tevens een heel aardig liedje kweelt. Sommigen beweren dat zijn zang doet denken aan een piepend karrewiel maar dat vind ik persoonlijk een belediging voor het heerlijke voorjaars geluid dat hij produceert. Ook hij is een echte jaarvogel waarvan de zang, net als bij de eerdergenoemde winterkoning, vrijwel het gehele jaar is te horen.

Heggemus (foto Frans Nieuwenhuizen)

Zwartkop

Het prachtige gezang van deze vogel is in feite overal in ons, voornamelijk beboste, gebied te horen, dus ook in de nabijheid van het Hargergat.

Hij is nauw verwant aan de tuinfluiter en wanneer hij begint te zingen lijkt het ook enigszins tuinfluiterachtig. Vaak begint de zang met een luid 'tek-tek' om dan, na enig 'gebrabbel' uit te barsten in enkele rijk gevarieerde schallende tonen. Hij behoort volgens mijn bescheiden mening, tot een van onze beste zangers. Het klinkt ook zeer luid.

Wanneer je een gesprek voert onder een boom waar zijn harde gekweel is te horen, stop dan maar want je verstaat elkaar niet meer. Het mannetje van de zwartkop bezit een zwart petje en is vrijwel niet te fotograferen aangezien hij zich altijd schuilhoudt in het dichte struweel. Het wijfje bezit echter een bruin petje. Het is weliswaar een trekvogel maar er blijven gedurende de winter steeds meer exemplaren in ons land hangen.

Zwartkop (foto Frans Nieuwenhuizen)

Tuinfluitier

De tuinfluiter is een veel zeldzamere verschijning dan het zwartkopje. Hij houdt meer van een dicht struweel van brandnetels bramen en meidoorn.

Vandaar dat hij zich veel meer thuis voelt in de PWN-duinen ten zuiden van Bergen. Toch heb ik hem hier in het dichte struikgewas zijn drukke gezang kunnen bewonderen. Wanneer ik deze zanger hoor doet hij mij altijd denken aan een 'snelle merelzang'. Hij keert vrijlaat uit zijn winterkwartier in Afrika terug, zo van eind april tot half mei. Maar dan is hij er ook echt, met andere woorden met zijn drukke zang laat hij duidelijk horen dat hij weer gearriveerd is en geen concurrentie van andere soortgenoten duldt. Zo rond eind juli gaat hij alweer terug naar het verre Afrika, onbegrijpelijk... Binnen drie maanden moet hij een nest bouwen, vrouwtje zoeken en de jonkies grootbrengen. Ga er maar eens aanstaan!

Tuinfluiter (foto Billyboy Wikimedia)

Graspieper

De graspieper is een vrij algemene verschijning in ons duingebied, al loopt het aantal paartjes de laatste jaren wat terug.

Hij voelt zich hier in het Hargergat echt thuis en dat is geen wonder; hij houdt van drassige heide en vochtig grasland, dus wat wil je... Hij zit, in tegenstelling tot de boompieper, veel minder in bomen en houdt zich wat dit betreft meer op de vlakte. Dit vogeltje wordt, evenals de heggemus, nogal eens door de koekoek uitgezocht om als pleegouders te dienen, het

koekoeksei uit te broeden en het uitgekomen jong groot te brengen. Zoals men weet is de koekoek een echte broedparasiet en laat 'al dat gedoe' graag aan een ander over. Natuurlijk legt de koekoek haar ei ook wel in andere vogelnesten, maar bovengenoemde vogels zijn wel erg vaak te pineut.

Graspieper (foto Waarneming.nl)

Rietzanger

Prachtige zang van deze vogel tijdens een kort bezoek op 4 juni. Het was schitterend en zonnig weer.

Dit drukke zangertje heeft het in het Hargergat echt naar zijn zin. Het is een broedvogel van moerassige terreinen en vochtig struikgewas. Hij zingt drukker dan de kleine karekiet, het is een opeenhoping van kanarie-achtige trillers en vrijwel niet te verwarren met andere rietvogels.

Rietzanger (foto Waarneming.nl)

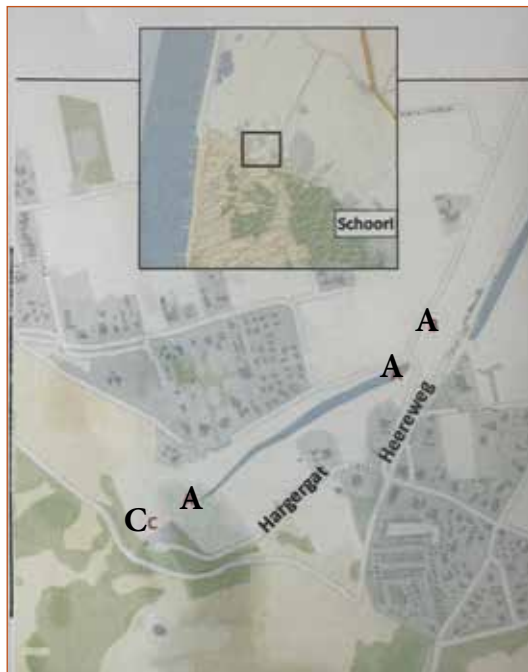

6) Waterparel het Hargergat

Dit artikel verscheen eerder in 'Tussen Duin & Dijk in 2012' nr. 2

auteurs;
Wim Langbroek
David Tempelman
Gert van Ee

Tussen Duin & Dijk geeft informatie over natuur en landschap van Noord-Holland, een kwaliteit kwartaalblad dat vier maal per jaar verschijnt. Voor meer informatie [klik op deze link](#).

Het Hargergat bij de bron op 2 september 2020. De loop is grotendeels volgegroeid met klimopwaterranonkel. Foto Pim Weeda

- A. Het water Hargergat, dit loopt tot aan de Heereweg, die de grens vormt met het gebied.
- B. Hier liep vroeger de Hondsbossche Zandvaart, waar het zand met trekschuiten weggevoerd werd.
- C. De bron aan de westkant van het Hargergat

Het Hargergat is een van de wateren die door Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier als 'waterparel' worden betiteld. In het stromende, kwelgevoede water van de duinrel komen bijzondere waterplanten en macrofaunasoorten voor.

Het Hargergat ligt in de duinen van Noord-Holland, ten westen van Hargen, en is een van de bekendste en mooiste duinrellen van Nederland. Duinrellen zijn greppels die vroeger in de binnenduinrand werden gegraven om kwelwater uit het hoger gelegen duin af te voeren naar de poldersloten. Het gebied is grotendeels in beheer bij Staatsbosbeheer en is niet vrij toegankelijk.

Ontstaan

De ontstaansgeschiedenis van het Hargergat voert ver terug tot eind 17e, begin 18e eeuw, toen er in de duinen bij Hargen zand werd afgegraven. Om het zand af te voeren werd een vaart aangelegd. Hierdoor ontstond een gat in de duinen. Sindsdien komt het grondwater aan het oppervlak. Dit water is schoon, helder en van

constante temperatuur. Het zand is kalkarm en zeer fijn van korrel. In het Hargergat stroomt het kwelwater jaar-rond richting de polder (Van Ee, 2010). In het bovenstroomse deel ontspringen twee bovenloopjes die snel samen stromen tot één duinrel. Het water stroomt via deze duinrel circa 50 meter oostwaarts richting de Oude Zandvaart/Hondsbosche Zandvaart en deze stroomt circa 450 meter in oostelijke richting. Ter plaatse van de Heereweg is de vaart afgedamd. Loodrecht op de duinrel en de Oude Zandvaart/Hondsbosche Zandvaart is in het dal van het Hargergat een greppelsysteem aangelegd (Hulle naar, 2004).

In de kustprovincies is stromend water zeldzaam. Het relatief voedsel arme, kalkarme, licht zure, stro mende kwelmilieu in het Hargergat is voor veel waterplanten en dieren een extreem milieu. Enkele kenmerkende, zeldzame soorten zijn hier aan aangepast en komen van nature vrijwel uitsluitend op deze plaats in Noord-Holland voor. Het is dan ook met recht een van de 'waterparels' van het waterschap: wateren met een bijzondere ligging in het landschap, een goede waterkwaliteit en hoge natuurwaarde. Deze wateren krijgen in de beleidsplannen van de provincie en de waterschappen speciale aandacht.

Beheer

Tot 1993 werd het hele gebied extensief beweid. Sinds 1993 is het beheer van het grootste deel overgenomen door Staatsbosbeheer. Er werd eerst nog enkele jaren beweid door pony's. Omstreeks 1996 werd de westelijke helft, inclusief de twee bovenloopjes, dieper uitgegraven om het land droger te maken. Mogelijk heeft dit enige schade aan de natuurwaarden toegebracht. In 2013 heeft Staatsbosbeheer haar deel van het Hargergat geplagd en zijn de oevers flauwer gemaakt. Sinds 1993 is de bodem van de waterloop echter circa 30 cm uitgesleten, waarschijnlijk omdat het water te snel afstroomt naar de verdiepte delen.

Het beheer bestaat tegenwoordig uit jaarlijks maaien met moerasmaaiers, afvoeren van maaisel en het schoonmaken van de twee bovenloopjes, deels met een maaibalk net onder het wateroppervlak. Dit jaar is er voor het eerst gekozen om tussen de bovenloopjes een gedeelte niet te maaien. Een deel van het terrein is in particulier beheer. Dit gedeelte wordt twee keer per

Het Hargergat tot 1993. Foto: Cor ten Haaf.

jaar geklepeld en een keer per jaar worden de greppels uitgebaggerd.

Klimop waterranonkel

Van de aanwezige waterplanten is klimopwaterranonkel (*Ranunculus hederaceus*) de bijzonderste soort. Hij groeit doorgaans in ondiep stro mende water, bronnen en kwel sloten met een klein sliblaagje (Floron, 2020). Het Hargergat biedt blijkbaar de goede voorwaarden: hier komt schoon, stromend kwelwater over een zandbodem die plaatselijk wordt verrijkt met fosfaat en stikstof uit veenlagen in de bodem. Aan de westzijde van de duinrel nabij de bron bedekt de soort een groot oppervlak van het water, samen met het zeldzame gevleugelde steerenkroos (*Callitriche stagnalis*) en moerasmuur (*Stellaria alsine*).

Bijzondere macrofauna

De macrofauna van het bovenloopje is tussen 1979-1988 meerdere keren intensief bemonsterd. Hierbij werden verschillende kenmerkende en/of zeldzame soorten aangetroffen, zoals de kokerloze ('naakte') kokerjuffer *Plectrocnemia conspersa*. Deze leeft in bovenloopjes van beken en brongebieden en spint vangnetjes voor het vergaren van voedsel. In recente jaren is alleen aan

de oost kant gemonsterd, waarbij deze soort niet werd gevonden. Op 2 september 2020 is opnieuw onderzoek gedaan naar macrofauna in het bovenloopje. De zoetwatervlokreeft (*Gammarus pulex*) was in hoog aantal aanwezig in de duinrel. Het is een detrituseteter (organisch afgebroken deeltjes zoals resten van bladeren) en speelt daarmee een belangrijke rol in de aquatische voedselketen. Het bleek dat alle soorten die in 1979-1988 werden gevonden nog steeds aanwezig waren, inclusief de bijzondere naakte kokerjuffer. Ook werden de waterroofkevers *Agabus paludosus* en *Hydroporus incognitus* en de gewone beekloper (*Velia caprai*) opnieuw aangetroffen. Dit zijn in onze provincie schaarse soorten. Nieuw voor het Hargergat is de wátermijt *Sperchon squamosus*. Het is een zeldzame soort in het oosten en zuidoosten van het land, waar hij in beken en bronnen te vinden is (Smit, 2018; Steenbergen, 1993). Hij parasiteert op dansmuggen van het geslacht *Micropsectra* (Martin & Stur, 2006).

Dansmuggen

Van de voor duinrellen kenmerkende soorten dansmuggen is op 2 september een groot deel aangetroffen op de monsterlocatie bij de bron (Tabel). Vroeger werden deze niet altijd tot soort gedetermineerd, maar tegenwoordig wel. Zo zijn er nu drie soorten *Micropsectra* gevonden in het Hargergat: *M. roseiventris*, *M. atrofasciata* en *M. recurvata*. *M. roseiventris* is gebonden aan uittredend grondwater en wordt in Nederland gevonden in bovenloopjes van langzaam stromende beken met een zuur karakter, op zandgronden met plaatselijk veenvorming, vaak samen met de kokerjuffer *P. conspersa* (Klink, 1982). *M. recurvata* is in 2018 aangetroffen aan de oostkant van het Hargergat. Deze soort is in Nederland bekend van brongebieden en bovenlopen van beken (Klink, 1982). *M. atrofasciata* komt in allerlei soorten stromende wateren voor. Deze soort kan van deze drie soorten het best enige vervuiling met nutriënten verdragen (Klink, 1982). De twee soorten *Macropelopia* die zijn aangetroffen, zijn in Noord-Holland alleen bekend uit de duinen en de binnenduintrand.

SOORT	NAAM	STATUS		HABITATVOORKEUR	VOEDSELGILDE	BRON
		NH	NL			
<i>Agabus paludosus</i>	waterroof-kever	vz	va	kleine, zwak stromende wateren	predator	1
<i>Chaetocladus piger</i> agg.	dansmug	a	a	stromend water	grof detritus (blad en takjes), fijn detritus (soms met kiezelwieren)	2,7
<i>Conchapelopia melanops</i>	dansmug	vz	va	stromend water	predator	3
<i>Diplocladius cultriger</i>	dansmug	vz	va	kleine, stromende wateren	vooral detrituseteter, in mindere mate ook actieve filteraar	2,3,7
<i>Gammarus pulex</i>	zoetwatervlokreeft	va	a	zoet water	knipper	3
<i>Hydroporus incognitus</i>	waterroofkevertje	z	z	kleine wateren met grof organisch materiaal	predator	1
<i>Macropelopia adauca</i>	dansmug	vz	vz	kleine, stromende wateren	predator en in kleine mate detrituseteter	3
<i>Macropelopia nebulosa</i>	dansmug	va	va	kleine, stromende wateren	predator en in kleine mate detrituseteter	3
<i>Metriocnemus hygropetricus</i> agg.	dansmug	z	z	kleine, stromende wateren, kwelplekken	algen, bacteriën, kleine larven van dansmuggen	2,7
<i>Micropsectra atrofasciata</i>	dansmug	vz	va	allerlei stromende wateren	voornamelijk detrituseteter, in kleine mate ook actieve filteraar en schraper	3,4,7
<i>Micropsectra recurvata</i>	dansmug	zz	zz	stromend water; uittredend grondwater	voornamelijk detrituseteter, in kleine mate ook actieve filteraar en schraper	3,4,7
<i>Micropsectra roseiventris</i>	dansmug	z	z	stromend water; uittredend grondwater met goede zuurstofhuishouding	voornamelijk detrituseteter, in kleine mate ook actieve filteraar en schraper	3,4,7
<i>Natarsia spec.</i>	dansmug	vz	va		predator	3
<i>Plectrocnemia conspersa</i>	naakte kokerjuffer	zz	va	bronnen en bronbeekjes; stromend water	predator en in kleine mate detrituseteter	3
<i>Prodiamesa olivacea</i>	dansmug	va	za	stromend water met bacteriën), in mindere mate ook actieve filteraar	vooral detrituseteter (grof en fijn detritus)	2,3
<i>Sperchon squamosus</i> *	wátermijt	z	vz	stromend water	volwassen dier: predator; larven: parasitair op <i>Micropsectra</i> spp.	5,6
<i>Velia caprai</i>	gewone beekloper	vz	a	stromend water	predator	7

Conclusie

Het Hargergat herbergt bijzondere, aan stromend kwelwater gebonden natuurwaarden. Dit komt tot uiting in de aanwezigheid van twee bijzondere waterplanten, klimopwatteranonkel en gevleugeld sterrenkroos, en een groot aantal typische macrofauna - soorten. De meeste hiervan zijn dansmuggenlarven. Veel van de in het verleden aangetroffen soorten werden tijdens een bezoek op 2 september 2020 opnieuw gezien. De meest bijzondere soort, de kokerjuffer *Plec trocnemia conspersa*, werd er na 22 jaar weer teruggevonden. Daarnaast is de watermijt *Sperchon squamosus* voor de eerste keer in het Hargergat aangetroffen.

Het beheer van het Hargergat zou wel wat extensiever mogen: een lagere begraafingsdruk, niet klepelen waar dit nu wel gebeurt en in het brongebied meer vegetatie laten overstaan. De verdieping van de duinrel zou in het middele deel kunnen worden tegen gegaan door het verontdiepen met gebiedseigen zand. De ecologische potenties van het Hargergat zullen dan nog meer tot bloei komen.

Dankwoord

Met dank aan Pim Weeda voor de uitgebreide informatie over het ontstaan en het beheer van het Hargergat en de foto's van het gebied en aan Arnout-Jan Rossenaar van Staatsbosbeheer voor het becommentariëren van het manuscript.

Wim Langbroek (correspondentie)

w.langbroek@waterproef.nl

David Tempelman

Gert van Ee

Tabel. Macrofaunasoorten in het Hargergat. Status Nederland gebaseerd op Nijboer & Verdonschot (2001); status Noord-Holland op Van der Hammen & Van Ee (2001).

za = zeer algemeen,

a = algemeen,

va = vrij algemeen,

vz = vrij zeldzaam,

z = zeldzaam,

zz = zeer zeldzaam.

• = nieuw voor het Hargergat. Vetgedrukte soorten zijn pas sinds 2005 tot op soort gedetermineerd.

Bron

1. Drost et al., 1992

2. Maller Pilot, 2013

3. Moog, 2002

4. Klink, 1982

5. Martin & Stur, 2006

6. Smit, 2018

7. Eigen waarnemingen D. Tempelman

foto's macrofauna Wim Langbroek

Literatuur

- e DROST, M.B.P., H.P.J.J. GUPPEN, E.J. VAN NIEUKERKEN & M. SCHREIJER, 1992. De waterkevers van Nederland. Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- EE, G. VAN, 2010. Memo Hargergat. Hoog heemraadschap Hollands Noorderkwartier, Heerhugowaard.
  - FLORON, 2020. Klimopwaterranonkel. In: NDFV Verspreidingsatlas vaatplanten. 1 no vember 2020, <https://www.verspreidingsatlas.nl/1050#>.
  - HAMMEN, H. VAN DER & G. VAN EE, 2001. Zeldzaamheid van macrofauna van de Noord-Hollandse wateren. Niet gepubliceerd.
  - HULLENAAR, B., 2004. Meetnetevaluatie en ecohydrologische systeemanalyse Schoorlse duinen, in opdracht van Staatsbos beheer.
  - KLINK, A.G., 1982. Het Genus *Micropsectra* - Een Taxonomische en Oekologische Studie. Medeklinker nr. 2, Hydrobiologisch Adviesbureau Klink.
  - MARTIN, P. & E. STUR, 2006. Parasite-host associations and life cycles of spring-living water mites (Hydrachnidia, Acari) from Luxembourg. *Hydrobiologia* 573: 17-37.
  - MOLLER PILOT, H.K.M., 2013. Chironomidae Larvae. Biology and Ecology of the aquatic Orthocladiinae. KNNV, Zeist.
  - MOOG, O. (ed.), 2002. Fauna Aquatica Austriaca, editie 2002. Wasserwirtschafts kataster, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Wenen.
  - NIJBOER, R. & P.F.M. VERDONSCHOT (red.), 2001. Zeldzaamheid van de macro fauna van de Nederlandse binnenwateren. Themanummer Werkgroep Ecologisch Waterbeheer 19.
  - SMIT, H., 2018. De Nederlandse watermij ten, Nederlandse entomologische vereniging, EIS en Naturalis, Leiden.
  - STEENBERGEN, H., 1993. De macrofaun atlas van Noord-Holland. Verspreidingskaarten en responsies op milieufactoren van ongewer velde waterdieren. Provincie Noord-Holland, Dienst Ruimte en Groen, Afdeling Onderzoek en Informatie, Haarlem. <https://library.wur.nl/WebQuery/hydrotheek/569239>.

● Klimopwaterranonkel, de meest bijzondere waterplant in het Hargergat. Foto: Pim Weeda.

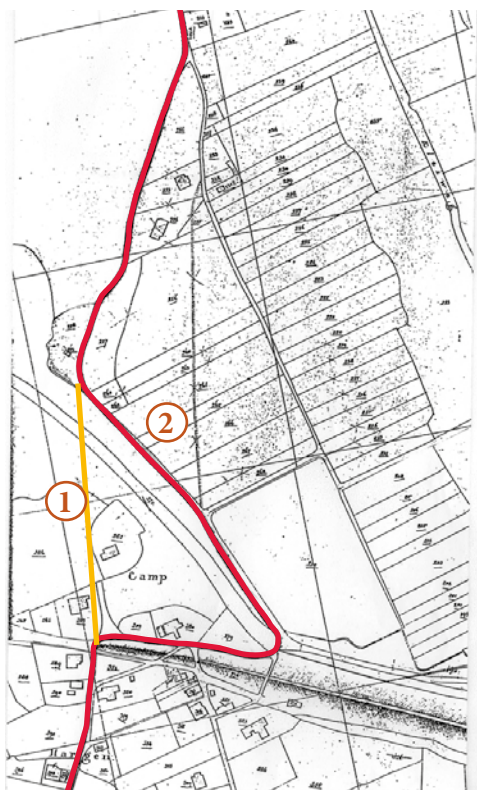

7) de Oude Heereweg

Dat de Oude Heereweg al erg oud is spreekt voor zich maar toch is de naam veel minder oud dan de weg oud is. Op de kaarten van Cornelis Dou ca. 1680 en die van Ysaac Haringhuisen 1685, wordt het weggetje ingetekend als een doodlopend weggetje en een naam staat er niet bij. Op een kaart, afgeleid van die van Spruytenburgh, staat als naam 'Heyne wegje'.

Oude Heereweg

De naam 'oude Heereweg' ontstond waarschijnlijk nadat de oorspronkelijke Heereweg (1) was doorkruist door de zandafgraving in het Hargergat en de weg omgelegd moest worden (2). (zie pagina 7)

Cornelis Dou ± 1680 (collectie Westfries Archief)

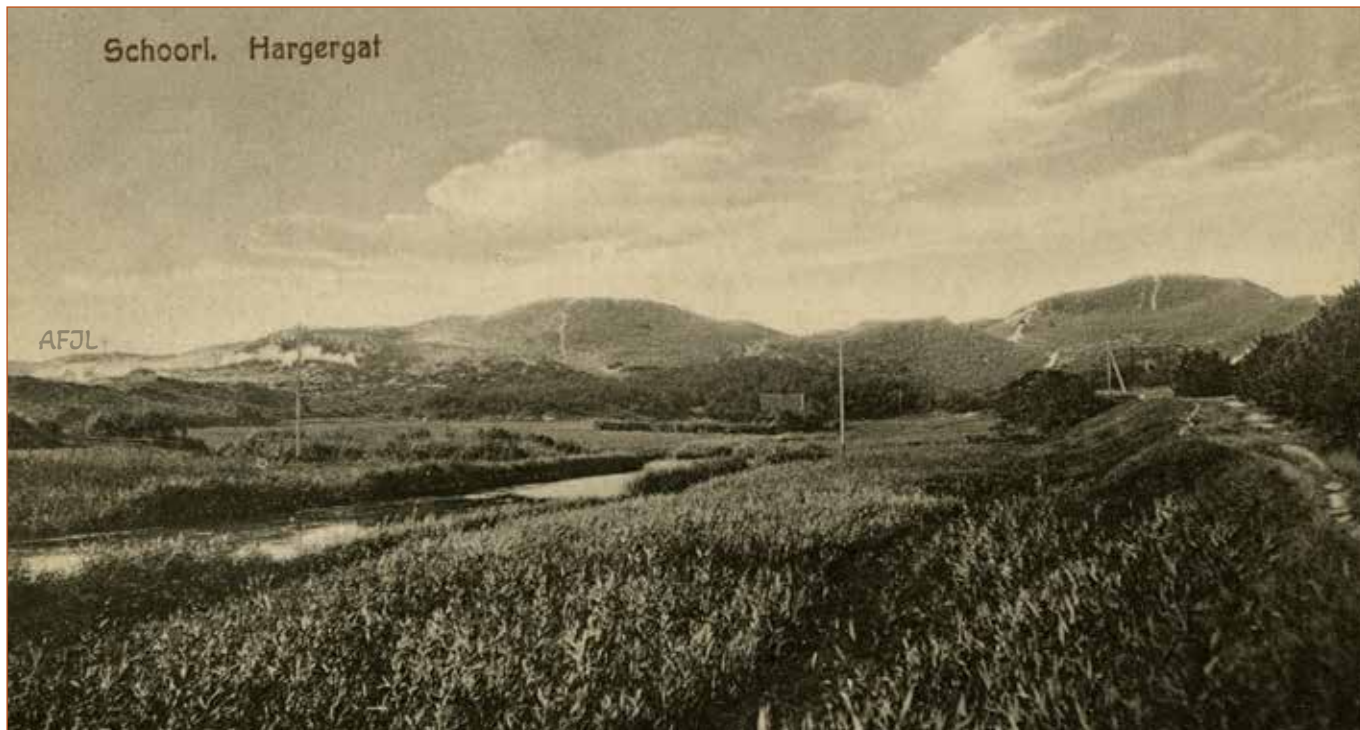

Ysaac Haringhuisen 1685 (collectie Regionaal archief Alkmaar)

Aan het 'Heyne wegje' stonden volgens de kaarten geen huizen. De nu nog aanwezige oudere woningen zijn eigenlijk 'de nazaten' van de woningen langs de oorspronkelijke Heereweg. Dit met uitzondering van Oude Heereweg 2, dat op de hoek van 'Heyne wegje' en huidige Heereweg stond.

Oude Heereweg nog zandpad

Oude Heereweg 2

In 1821 had Cornelius Gutker hier bouwland. In 1931 liet Wilhelmina Duijs, gehuwd met Cornelis Onnes (notaris in Utrecht) er een woning bouwen. In 1941 werd Fr.C.P.W. Meijlink eigenaar. Opgevolgd door Marius Minze Wijntjeterp, die de woning gedeeltelijk vernieuwde.

Oude Heereweg 2, zuid en oostaanzicht, op de achtergrond Oude Heereweg 4

Oude Heereweg 2, west en zuidaanzicht

Oude Heereweg 2, zuidaanzicht, vanaf de Oude Heereweg

Oude Heereweg 2, families Onnes en Berman opname vanaf de overzijde van het Hargergat

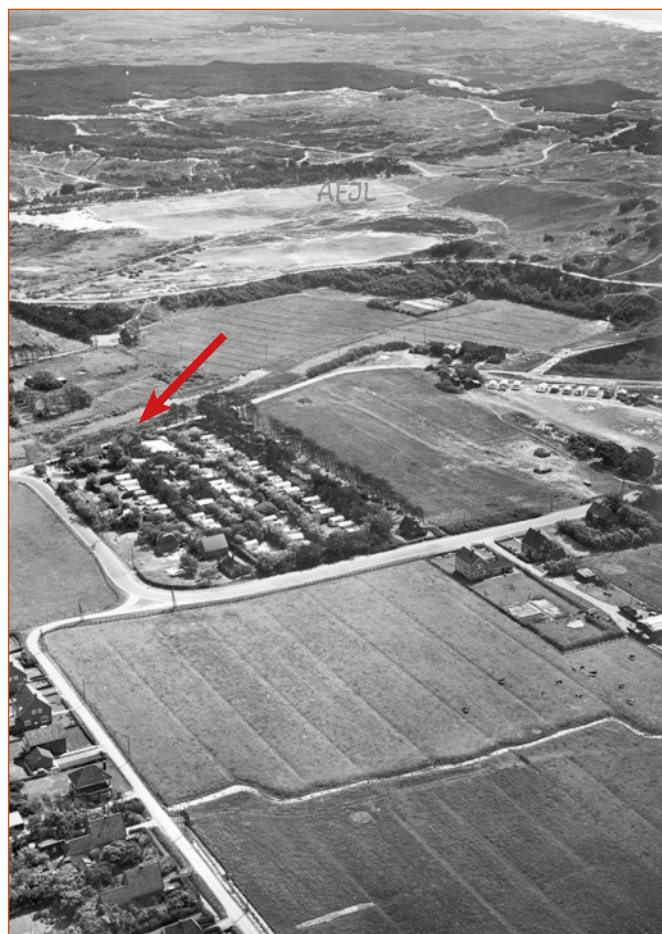
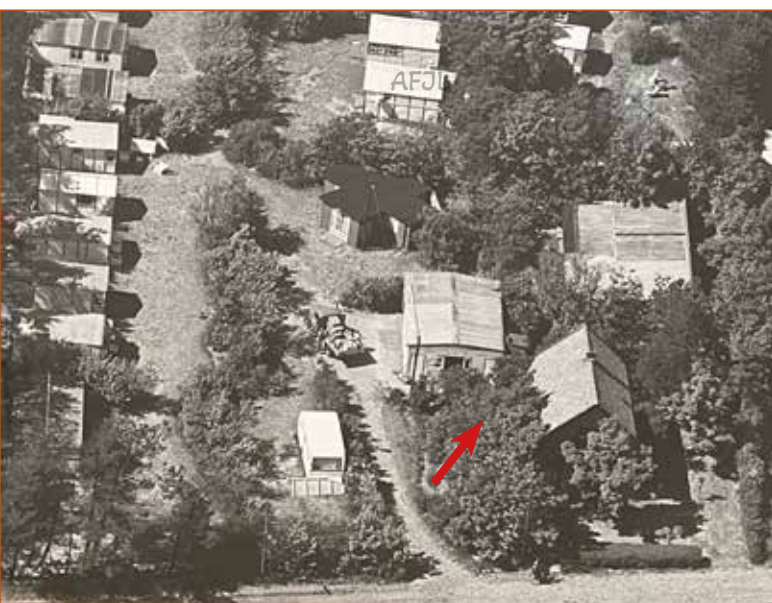

Oude Heereweg 2 en 4, 2008

Oude Heereweg 4

Bestond het gehele terrein van Jacob Wognum in 1932 nog uit land, in dat jaar bouwen Johannes en Geertje Spruit-Bellis er, als de nieuwe eigenaren, hun huis. In 1945 start Johannes er zijn camping.

Oude Heereweg 10

In 1930 verkoopt Jan Hoogland zijn land aan Hermannes Joh. ten Broek, die er in dat jaar een woning bouwt. Latere eigenaar was Dieuwertje Bareman, dochter van veldwachter Piet Bareman. Bewoners waren toen Pietje en Jan Vriesman-Modder.

Oude Heereweg 12, 14 en 16

Deze drie woningen zijn nog relatief nieuw, want nummer 12 werd als eerste in 1978 gebouwd door Alphons Leysen en Kees Blom met nog een aanbouw in 1989.

Nummer 14 werd een jaar later, 1980, gebouwd door Ton en Tinie Maasdijk-Groet. In 1980 verbouwden Tinie Groet en Ben Dijkman de woning,

waarna Wilfred Kos de woning in 2012 nog eens volledig op zijn kop zette.

Nummer 16 werd in 1995 door Bram en Brenda Tuin-Praat gebouwd. Zij verbouwden hun woning vervolgens weer in 2012.

12

14

16

Oude Heereweg 20

Op de kaart van Cornelus Dou blijkt dat de bewoning op de adressen Oude Heereweg 20 (1), 24 (2), 1 (3) en 3 (4) al heel oud is, er werden toen al huizen ingetekend op zijn kaart van ±1680.

Oude Heereweg 20 treffen we in het kadaster voor het eerst aan in 1821, J.G. Hoovorst heeft er dan een huis. In 1874 heeft Pieter Akkerman er een perceel grond en in 1875 sticht Cornelis Snip er een huis. Vanaf 1916 is Jacob Breed eigenaar van het huis en in 1960 wordt zoon Jaap Breed eigenaar. In 1999 worden Arjen en Yildez Zoll-Breed eigenaar.

Cornelus Dou ± 1680 (collectie Westfries Archief)

(collectie Arjen en Yildez Zoll-Breed)

links de woning van Jaap Breed

het nieuwe huis anno 2021

Jaap Breed bouwde een nieuwe woning over het oorspronkelijke huis heen

Jaap Breed en zijn transportbedrijf

Toen Klaas Peys met zijn transportbedrijfje stopte, begon Jaap Breed met een soortgelijk transportbedrijf.

Deze Jaap Breed nu, werd in 1875 in het latere huisje van Willempie Schuyt geboren. Na achtereenvolgens in de duinen en op de kwekerij van Peeck gewerkt te hebben werd hij melkrijder voor de melkfabriek van Koedijk. Dit totdat hij zich in 1910 op de Oude eereweg vestigde om daar een transportbedrijf te beginnen. Een transportbedrijf dat eerst enkel uit een paard en wagen bestond, maar al spoedig werd uitgebreid met een ouwe Ford. Toen deze oude Ford na zes jaar niet meer geschikt was voor het gewone transport werd de Ford door de 'taartjeswagen' vervangen, terwijl de Ford verder voor het zand en stenen vervoer werd gebruikt.

De 'taartjeswagen', een Chevrolet, had deze naam gekregen doordat er vaak gebak uit Alkmaar in meegenomen werd. Behalve de 'taartjeswagen' kwamen er nog twee Chevrolets bij. De ene was bestemd voor veevervoer en werd gereden door Arie Oosterbaan en de andere kwam voor het vervoer van zand en stenen ingebruik.

Alhoewel Jaap Breed tot 1943, dus tot aan zijn dood, altijd bij het bedrijf had gewerkt, waren het de laatste jaren toch vooral de administratieve werkzaamheden, waar hij zich mee bezig hield. Zijn zoon Fok Breed was namelijk ondertussen de eigenlijke opvolger geworden. Ondanks dat Fok Breed nog samenging met zijn broer Piet, die ook al in het transportbedrijf zat, mocht dit toch niet verhelpen dat toen de laatste oorlog uitbrak, het bedrijf wegens tekort aan werk, opgeheven moest worden.

Het paard en wagen, waarmee Jaap Breed zijn bedrijf begon. Een soortgelijke, en wie weet wel dezelfde wagen, had ook Klaas Peys.

Jaap Breed, Arie Oosterbaan en Fok Breed

Jb. BREED & ZONEN

Schoorl: Telef. 508 — Alkmaar: Telef. 1147
 Dagelijksche Expeditie van Alkmaar en doorzending
 in geheel Nederland.

DAGELIJSCHES VRACHT-AUTODIENST
SCHOORL - ALKMAAR via BERGEN
Jb. BREED & ZOON

Vertrek Camperduin v.m. 8 uur. Vertrek Alkmaar n.m. 2.30 uur.
 BESTELHUIS ALKMAAR:
 CAFÉ „DE RAAF” — BREEDSTRAAT — TELEFOON 761.
 TEVENS GEMEUBILEERD HUIS TE HUUR

1940

DAGELIJSCHES VRACHTAUTODIENST
 Camperduin a. Zee-Groet-Schoorl
 Bergen - Alkmaar - Amsterdam

Groot. Telef. 353
 Alkmaar, Breedstraat 13-15, Telef. 4031
 Amsterdam, N.Z. Voorburgwal 46, Telefoon 46182

Ondernemers:

Gebroeders Breed

CAMPERDUIN

POST: GROET (N.-H.)

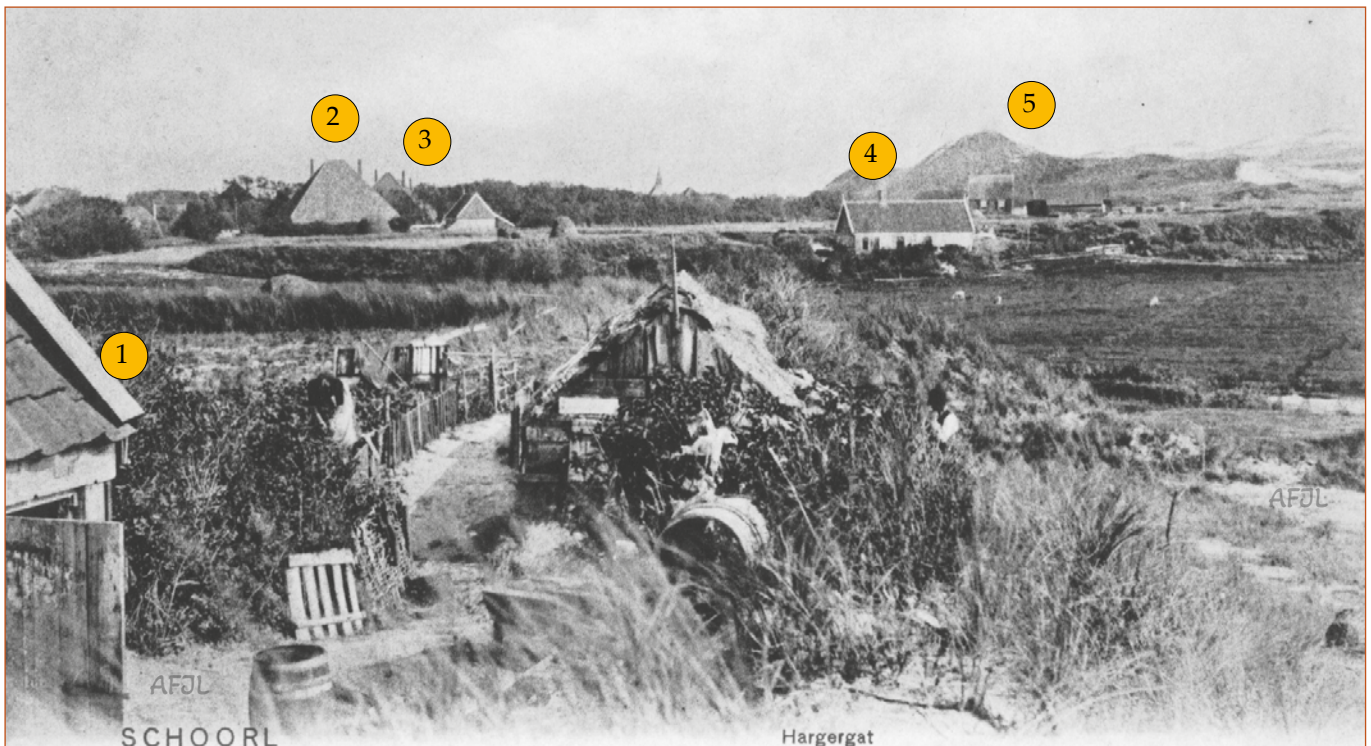

Oude Heereweg 1 en 2

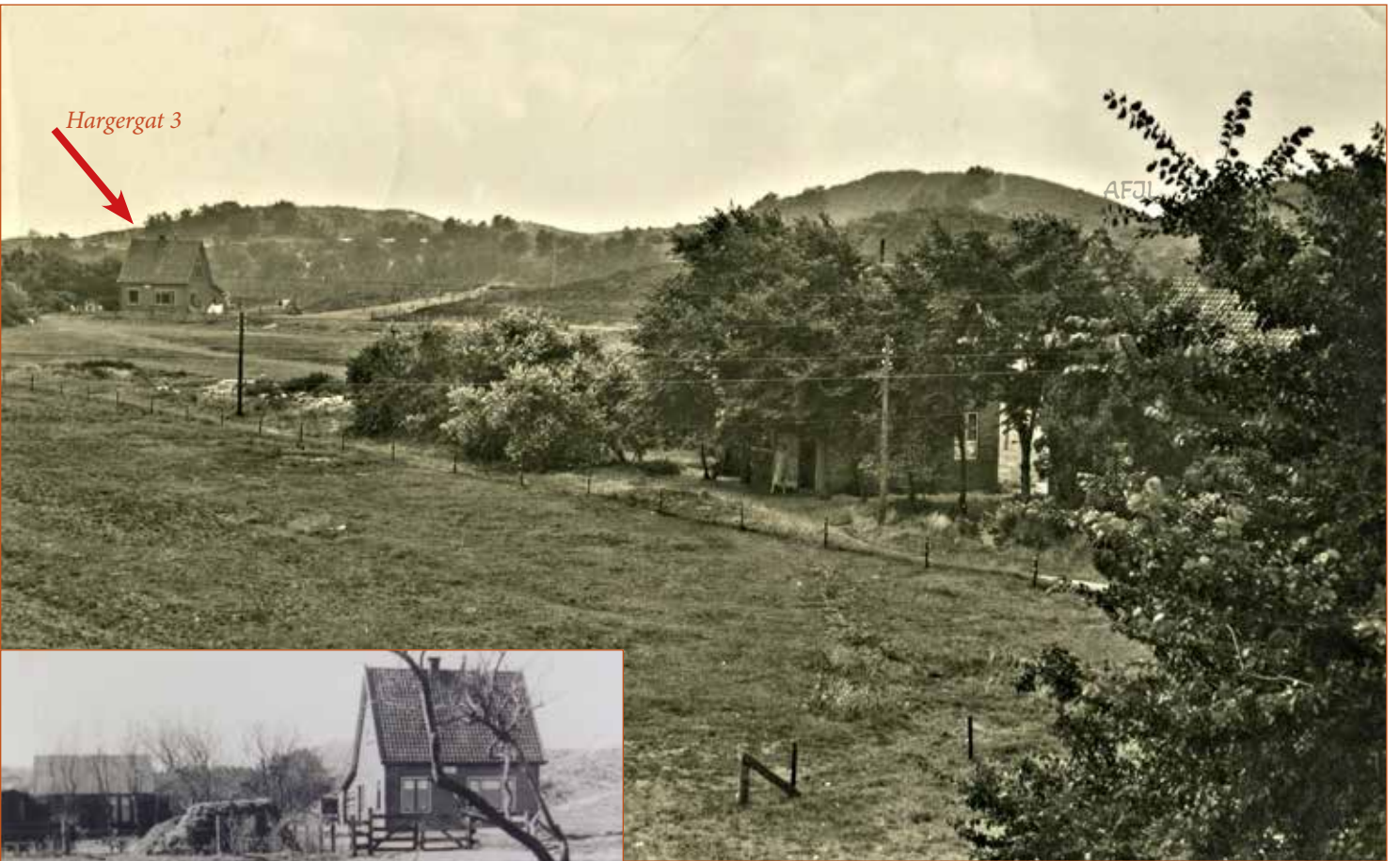
Rond 1680 zien we op de kaart van Johannes Dou meerdere huizen aan de westkant van de Oude Heereweg. Op de kadastrale kaart van 1832 staat op dit perceel een keet afgebeeld, Oude Heereweg 1, eigendom van de gemeente Schoorl. Op 2 augustus 1898 werd vergunning verleend voor sloop en herbouw van de keet. De bewoners waren Dirk Snip en Trijntje de Jager. In die jaren werden kleine armoedige huisjes keten genoemd. Er was in 1903 geen watervoorziening. Het huisje was van hout, het had één woonvertrek met drie bedsteden. Het privaat (w.c.) was tien meter ten zuidoosten van de woning. Er werden geiten gehouden. In 1910 werd het huisje opnieuw herbouwd en door de gemeente verhuurd. In de loop van de jaren onder andere aan de familie's van Wonderen, Kooiman, Gleijsteen en Haringa. Het huisje werd rond 1968 gesloopt en niet meer herbouwd. Het perceel was in 1910 in twee delen gesplitst.

Op het noordelijke deel werd een tweede huisje gebouwd, Oude Heereweg 3. De grond was eigendom van de gemeente, het huisje van Dirk Snip. Rond 1938 is dat rondom geteerde huisje, wat ondertussen van Arie Dirksz. Snip was, verbrand. Er werd iets meer naar het oosten op het perceel een nieuwe woning gebouwd. Ongeveer in 1950 kwam Arie Modder in het bezit, gevolgd in 1987 door Marino Damiaans. Vanaf 2006 zijn Han Muelink en Helma Druijven de eigenaren van het huis.
(uit 'Oude Woonsteden' van Joop en Tini Muelink)

1) Oude Heereweg 1 2) Hargergat 2 3) Hargergat 1 4) Hargergat 3 5) 'Hartjes Nol'

*Arie Snip met gasten voor zijn huis
Oude Heereweg 3 omstreeks 1925*

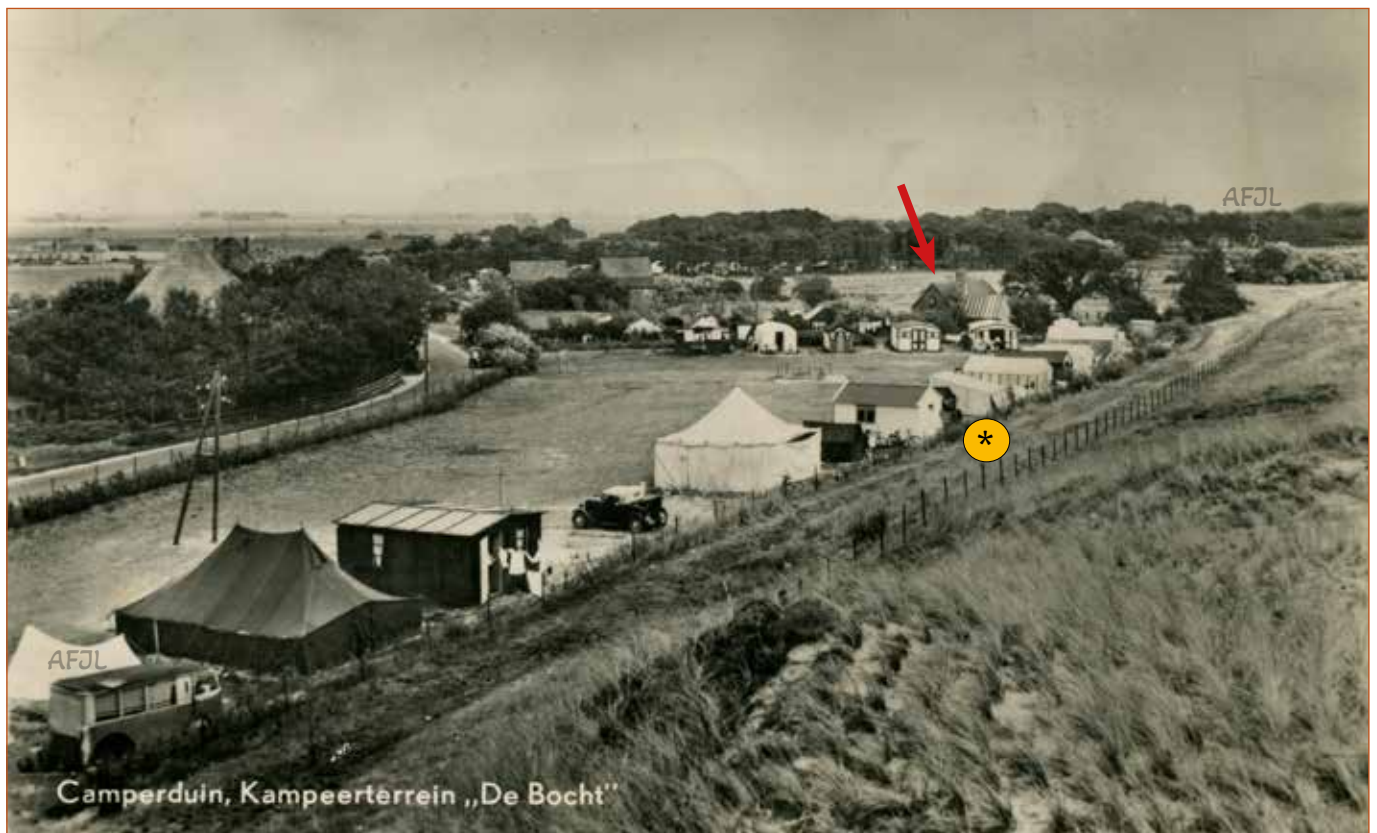
Oude Heereweg 24

In 1890 was Jan Keizer eigenaar van een woning op deze plek. Toen het huis op 2 december 1895 door brand verloren ging was K. Hoogvorst de bewoner. Na de brand kwam er een nieuw dubbel woonhuis voor in de plaats. Op de grond bij het huis begon Albert Duinmeijer een kampeerterrein, welke camping door Arie Oosterbaan in 1954 werd overgenomen. De camping kreeg de naam 'De Branding'. Zoon Ab Oosterbaan werd opvolger in 19.. Hij liet de oude

dubbele woning in 1978 afbreken en zette er een nieuw huis. In 1998 nam zoon Arie Oosterbaan de camping ('De Bocht') over en runde de camping van 1998 tot 2018. De camping had toen 40 huisjes, 30 caravans en nog 25 mobiele plaatsen. Arie verkocht zijn kampeerterrein vervolgens aan Dutchen Schoorl, die het terrein onder de naam 'Laguna Beach' met 40 recreatie woningen gaat exploiteren.

Duinweg 24

* Oude Heereweg

de nieuwe woning van 1978 tot 2021

het voormalige kampeerterrein klaar om er recreatiebungalows te bouwen

